

CHINCHEVA LARISA. Formation of readiness new music teachers to ensure development artistic and creative abilities of students.

The article deals with the dynamics of a would-be teacher's being ready for providing the development of pupils' artistic-creative abilities at the artistic classes and a possibility of its improvement under the condition of specially organized learning. Ready to musical education activities covers a set of professional features and qualities of the future teachers who meet the requirements of the profession. Improving the quality of special training graduate higher pedagogical educational institution requires a rethinking of the goals and results of the educational process, the modernization of its content and its optimization technology organization.

Keywords: organization and pedagogical system, dynamics, being ready, development, artistic-creative abilities, tasks.

УДК: 37:313.624

Швець Н. А.
Вінницький національний аграрний університет

ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРОВІДНА ДЕТЕРМІНАНТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ У РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

У роботі висвітлюються проблеми забезпечення здорового способу життя студентської молоді. Аналізуються основні чинники забезпечення здорового способу життя у студентському суспільстві. Розглядаються вплив валеологічного освітнього середовища на розвиток здорового способу життя студентської молоді в Росії.

Ключові слова: забезпечення здорового способу життя, студентська молодь, суспільство, молоде покоління, спосіб життя, валеологізація, освітнє середовище.

Сучасний розвиток держави пов'язаний із модернізацією у сфері освіти, яка насамперед стосується проблеми формування людини і громадянина, інтегрованого в сучасне суспільство. Успішною в різних сферах життєдіяльності може бути людина, яка орієнтована на здоровий спосіб життя. Однак серйозне занепокоєння в Україні викликають стан здоров'я і спосіб життя сучасної молоді, зумовлені несприятливим навколишнім середовищем, погіршенням санітарно-гігієнічних умов навчання, якості медичного обслуговування та поширення шкідливих звичок.

Науковий інтерес становить досвід Російської Федерації, яка серед держав пострадянського простору випереджає своїх сусідів, у тому числі Україну, у розробці стратегічних напрямів та шляхів розв'язання проблеми забезпечення здорового способу життя студентської молоді на всіх рівнях: державному, регіональному та інституційному.

Різні аспекти вивчення проблеми забезпечення здорового способу

життя, ґрунтовні дослідження здоров'я молоді представлено в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців: психологів (А. Маслоу, О. Чебикін); медиків (М. Амосов, М. Смирнов та ін.); педагогів (Н. Белікова, О. Дубогай, В. Загвязинський, В. Зайцев, Т. Круцевич, Ю. Лисицин, С. Серіков, О. Тімушкін); валеологів (Г. Апанасенко, Т. Бойченко, І. Брехман, В. Войтенко, В. Колбанов, Г. Малахов, В. Петленко).

Незважаючи на широкий спектр досліджень, проблема валеологізації освітнього середовища дотепер недостатньо вивчена у теоретичному й у практичному аспектах. Аналіз наукових праць дав змогу виявити протиріччя, яке склалося в педагогічній науці і практиці між суспільною потребою у забезпеченні здорового способу життя студентів у валеологічному освітньому процесі вищої школи, у тому числі, як засобу їх подальшої професійної конкурентоздатності та соціальної захищеності, і недостатньою розробленістю цієї проблеми як у теоретичному, так і в практичному аспекті.

Мета статті – вивчення сучасних підходів РФ у вирішенні проблеми валеологізації освітнього середовища та пошук шляхів вирішення проблеми у вітчизняній педагогіці.

Вища школа є одним із провідних чинників соціалізації молоді. Однак в останні десятиріччя педагоги стурбовані активною інформатизацією навчально-виховного процесу, яка призводить до катастрофічного погіршення здоров'я студентів. Така ситуація вимагає інтенсивного коригування організаційних і змістовних аспектів педагогічної взаємодії, переорієнтації її на реалізацію основних валеологічних принципів.

У РФ, починаючи з 80-х років ХХ ст., інтенсивно розвивається валеологія (від лат. Vale – здоров'я, бути здоровим) – сучасна інтегральна наука про фундаментальні закони духовного, психічного і фізичного здоров'я як окремої особи, так і всього суспільства в цілому на новому етапі його духовно-творчої еволюції [2, с. 11]. Валеологія вивчає різні параметри здорового способу життя людини, формує основи валеологічної освіти, призначеної для забезпечення рівних стартових можливостей усім громадянам у виборі індивідуального здорового способу життя, яке ґрунтується на валеологічному мисленні, розробці індивідуальних поведінкових стратегій і стійкої мотивації здорового способу життя. Однією з основ валеологізації вищої освіти є ідея про те, що роки, проведені у вищій школі, не тільки не повинні посилювати вже наявні відхилення у здоров'ї абітурієнта, але мають покращити резервні й адаптаційні можливості організму випускника. Саме у вищій школі студент в процесі виконання інтенсивних інтелектуальних, психологічних і фізичних навантажень може навчитися вести здоровий спосіб життя.

Ефективним шляхом вирішення цієї проблеми є валеологізація освітнього середовища, яка б забезпечила необхідні умови для студентів у

веденні здорового способу життя. Валеологічне освітнє середовище – це створення необхідних умов для валеологічного розвитку людини, що передбачає навчання та збереження здорового способу життя. У країнах Східної Європи та Росії цей напрям отримав назву – валеологічна освіта. Він передбачає комплекс заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я молоді. Зазначимо, що в запропонованому трактуванні йдеться про комплекс педагогічних впливів на стан фізичного, психічного, духовного, соціального здоров'я студентів, які здійснюються як на заняттях із дисциплін валеологічного спрямування, так і в позанавчальній виховній роботі.

При визначенні цього терміна російські дослідники М. Антропова, Г. Бородкіна, Г. Манке акцентують увагу на застосуванні особистісно орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі, оскільки з його допомогою можна створити необхідний психологічний мікроклімат, у якому студент комфортно себе почуватиме. Дослідники зазначають, що саме у валеологічному освітньому середовищі у студентів формується емоційно-ціннісне ставлення до власного здоров'я та здорового способу життя і їх гармонійний розвиток відбувається в ситуаціях фізичного, емоційного, інтелектуального, соціального, духовного комфорту. Так, дослідники вважають, що у процесі створення валеологічного середовища можна виокремити низку змін у традиційній системі освіти, що супроводжуються аксіологічними підходами до розуміння здоров'я студентів. Зокрема, свою увагу науковці акцентують на проблемах реалізації творчого потенціалу та потенціалу здоров'я студентів, виявлення і запобігання суб'єктивних та об'єктивних чинників, що перешкоджають збереженню здоров'я, забезпеченню культури здоров'я, самоорганізації, самовдосконаленню і самоконтролю у питаннях збереження власного здоров'я та збереження здорового способу життя. У зв'язку з цим учені рекомендують викладачам ВНЗ організувати навчально-виховну діяльність в одному напрямі зі студентами, застосовуючи при цьому принципи гуманістичного виховання: соціальної активності, соціальної творчості, взаємодії особистості та колективу, вмотивованості, індивідуалізації, активної діяльності [5, с. 36]. Ці принципи дають змогу виховувати особистість, яка здатна до самостійного вибору, прийняття важливих рішень, а також зможе протистояти зовнішнім впливам і відстоюватиме власну життєву позицію, зокрема й у питаннях здоров'язбереження та ведення здорового способу життя.

Слід зазначити, що у російських ВНЗ валеологізація навчального середовища проводиться за такими напрямками: раціональна організація навчально-виховного процесу; валеологізація змісту навчання; впровадження здоров'язберезувальних технологій; моніторинг стану здоров'я студентів; формування цінності здоров'я; підготовка та підвищення кваліфікації викладацького складу; підтримка інноваційних програм, що

спрямовані на зміцнення та збереження здоров'я студентів; створення адаптивного освітнього середовища [6, с. 25].

Російські науковці звертають увагу на те, що педагогічна діяльність щодо збереження здоров'я молоді повинна набути системного характеру. Так, Л. Нагавкіна цілком слушно зазначає, що для підвищення рівня здоров'я молоді необхідно створити “закільцьовану систему валеологічного простору”, у якій би діяльність усіх соціальних інститутів нашого суспільства була спрямована на формування й виховання здорової нації” [4, с. 74]. На думку дослідниці, при валеологізації освітнього середовища у вищій школі слід враховувати, що кожний навчальний заклад має свої специфічні особливості. Тому в різних ВНЗ такі комплекси можуть суттєво відрізнятись між собою, однак у будь-якому випадку вони становлять цілісну систему, яка охоплює три основні напрями у навчально-виховній роботі, що забезпечують вплив на формування: 1) свідомості студентів; 2) емоційно-чуттєвої сфери; 3) корисних звичок і накопичення студентами досвіду здоров'язбережувальної поведінки [4, с. 77].

Навчання здорового способу життя – цілеспрямований, систематичний і організований процес, що сприяє формуванню уявлень про здоров'язбереження і вчить молоде покоління відрізнити здоровий спосіб життя від нездорового, допомагає берегти своє здоров'я і здоров'я близьких. Валеологізація освітнього середовища у вищій школі включає: стимулювання і спонукання до фізичного, психічного, інтелектуального, активного і духовно-морального розвитку; підготовку студентів до життя, сприяння соціалізації особистості і життєвого самовизначення в умовах сучасного соціального оточення через залучення студентів до різних аспектів загальнолюдської культури і здоров'язбережувальної поведінки; створення відповідного адаптивного середовища, здорової, моральної і творчої атмосфери для всіх учасників освітнього процесу; збереження, зміцнення здоров'я та забезпечення здорового способу життя студентів як необхідної життєвої позиції [3, с. 63].

Одним із наукових підходів до створення валеологічного освітнього середовища, сприятливого для збереження здоров'я та забезпечення здорового способу життя студентської молоді у вищих закладах РФ, є його моделювання. Модель процесу створення валеологічного середовища у вищій школі є уявною системою, яка, відображаючи або відтворюючи досліджувальний процес педагогічної діяльності, змінює його спосіб, що надає можливість його панорамного огляду, чим гарантує високу продуктивність у процесі реалізації на практиці. Слід зауважити, що створення валеологічного освітнього середовища у ВНЗ відбувається за певними етапами, які охоплюють такі компоненти: цільовий, аксіологічно-мотиваційний, методологічний, суб'єктивний, компонент класифікації освітніх середовищ, структурно-змістовий, операційно-діяльнісний,

діагностичний та результативний (рис. 1).

Цільовий компонент реалізує стратегічну мету: створення освітнього середовища, сприятливого для збереження здорового способу життя студентської молоді.

Зміст *аксіологічно-мотиваційного* компонента полягає в тому, що загальним підґрунтям для розгортання усіх педагогічних явищ та процесів, їх внутрішньою сутністю є цінності, які вмотивовують діяльність кожної людини, зумовлюють професійну активність педагогів щодо створення валеологічного освітнього середовища і є джерелом збереження власного здоров'я та здорового способу життя студентів.

Методологічний компонент охоплює методологічні підходи та принципи: педагогічної доцільності, культурології, аксіології, забезпечення суб'єктності студентів ВНЗ у процесі забезпечення здорового способу життя, індивідуалізації, диференціації, системності, професійної відповідальності викладачів ВНЗ, оздоровчої спрямованості, діяльності, соціально-педагогічного партнерства, синергетичності. У цьому контексті потрібно наголосити на методологічній позиції щодо провідної ролі викладача як суб'єкта збереження власного здоров'я – лише від його вмотивованості та цілеспрямованості, знань, умінь, навичок, вольових зусиль залежатиме кінцевий результат – якість його здоров'я як особистісна цінність. Крім того, серед інших вирізняється *принцип соціально-педагогічного партнерства* щодо створення валеологічного освітнього середовища вищого навчального закладу. Його застосування впливає з реально діючого *загального соціального закону*, котрий розуміють як об'єктивний, стійкий і повторюваний причинний зв'язок між соціальними явищами, процесами, сторонами громадського життя, що виникає, виявляється і реалізується завдяки масовій діяльності і через діяльність людей.

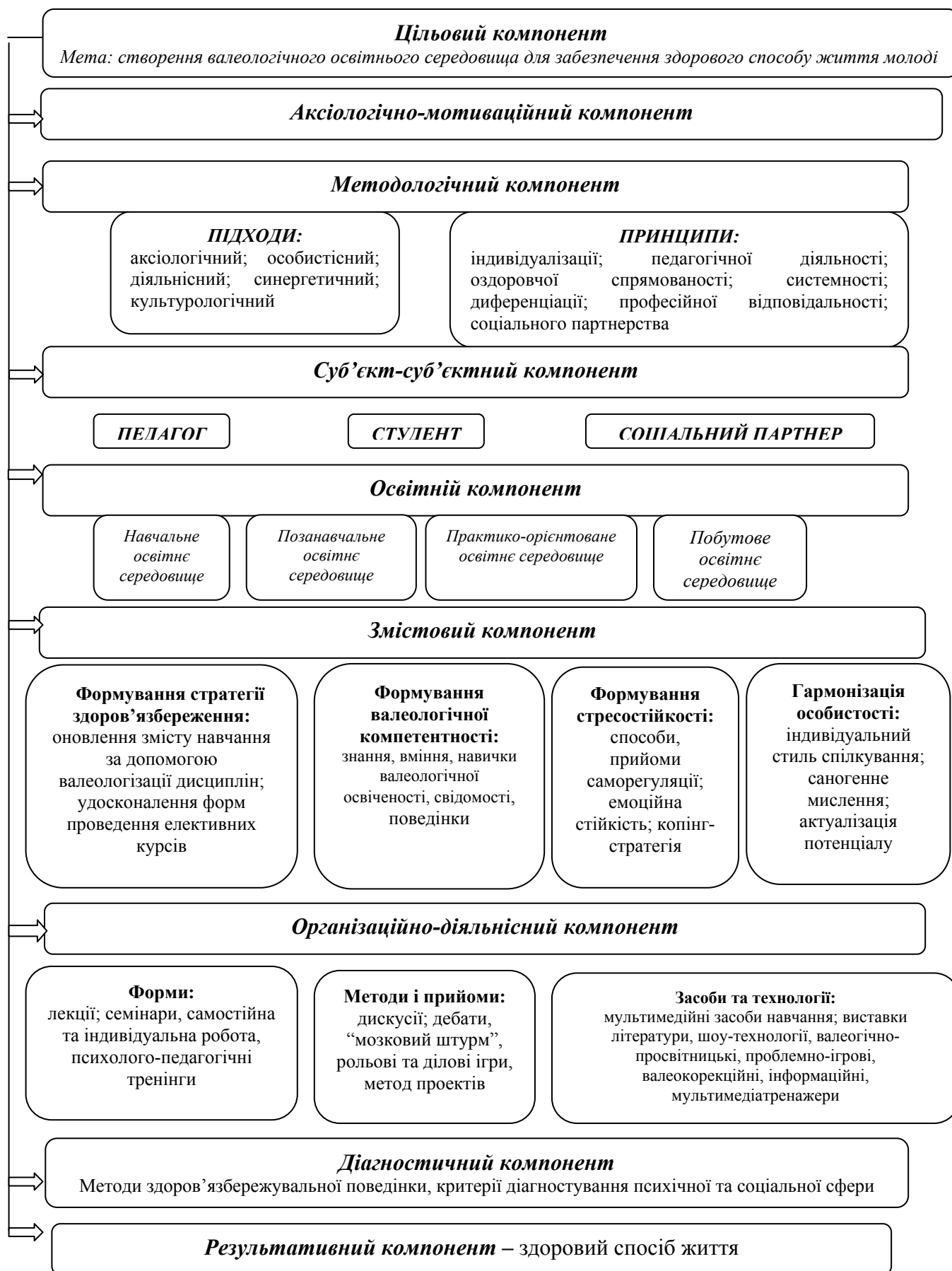

Рис. 1. Модель валеологічного освітнього середовища

Згідно з вищезгаданим законом освітнє середовище ВНЗ не відокремлене від життя суспільства, а зв'язане з ним. Практикою доведено, що є можливість упорядкувати вплив соціального середовища на створення валеологічного освітнього середовища ВНЗ через організацію *соціально-педагогічного партнерства*, яке розглядається як форма педагогічно організованої соціальної або соціально-економічної взаємодії фізичних або юридичних осіб, суб'єктами якої є вища школа та соціальні партнери. Створення освітнього валеологічного середовища буде неповним, вважає дослідник С. Іванова, якщо не врахувати суб'єктів освіти, до яких передусім належать викладачі та студенти навчального закладу. Саме їх активність є джерелом створення валеологічного середовища, тому важливим є *суб'єкт-суб'єктний компонент*. Виділення студента як суб'єкта створення валеологічного середовища ВНЗ зумовлене специфікою педагогічної діяльності, спрямованої на формування особистості, здатної самостійно відтворювати й особистим ставленням і продуктивними діями зберігати власне здоров'я, вести здоровий спосіб життя.

Необхідним у створенні валеологічного середовища є *освітній компонент*, який поділяється на: навчальне освітнє середовище (середовище теоретичного навчання), позанавчальне освітнє середовище (середовище реалізації навчально-виховного процесу), практико-орієнтоване середовище, побутове освітнє середовище. Кожен вид освітніх середовищ має своє цільове призначення, зміст, організаційні форми, методи та педагогічні технології валеологічної діяльності.

Змістовий компонент передбачає обґрунтування формування валеологічної компетентності (знання, уміння і навички), стратегії здоров'язбереження (оновлення змісту навчання шляхом включення здоров'язбережувальних дисциплін, удосконалення форм проведення розробки елективних курсів, ставлення до здоров'я, вміння долати труднощі), стресогенності (оволодіння прийомами саморегуляції, емоційна стійкість) та гармонізації особистості (індивідуальний стиль спілкування, саногенне мислення). Створення валеологічного середовища формує *операційно-діяльнісний компонент*, який передбачає сутність, характеристики технології підготовки, форми, методи, технології та засоби навчання.

Наступним компонентом валеологічного освітнього середовища є *діагностичний компонент*, функції якого реалізуються через застосування критеріально-діагностичного забезпечення. Виходячи із структури здоров'я, логічно основними критеріями здоров'язбереження студентської молоді можна вважати: критерій здоров'я тілесно-фізичної сфери особистості, критерій здоров'я психічної сфери особистості, критерій здоров'я соціальної сфери особистості, критерій здоров'я духовної сфери особистості. Кожен

критерій розкривається через адекватні його змісту показники. *Результативний компонент* валеологічного освітнього середовища визначається опосередковано через стан здоров'я студентів.

Висновок. Отже, створення валеологічного освітнього середовища визначається соціальним замовленням та потребами студентів, здатних на основі власного здоров'я реалізувати себе у професійній діяльності та в особистому житті у нових соціально-економічних умовах. Освітнє середовище ґрунтується на методологічних принципах (*індивідуальності* – врахування фізичного, психічного і соціального розвитку особистості; моделювання на основі індивідуальних програм розвитку; стимулювання фізично-оздоровчої роботи; *партисипативності* – передбачає активну участь у процесах створення, підтримки та розвитку валеологізації освітнього середовища адміністрацією університету, педагогами, студентами; *оздоровчої спрямованості* – полягає в організації навчально-виховного процесу, який буде сприяти зміцненню та вдосконаленню здоров'я молоді; *системності* – створення системного підходу до оздоровчої діяльності; *диференціації* – передбачає виконання завдань студентами, різного рівня складності залежно від їхніх можливостей; *професійної відповідальності* – наявність високого рівня валеологічних знань; *соціального партнерства* – передбачає охорону праці, нормування робочого часу для студентів та викладачів, надання соціальної допомоги; *розвитку морально-вольової сфери особистості* – застосування вольових зусиль для ведення здорового способу життя, усвідомлення поняття здоров'я як моральної якості людини; *саморозвитку та самоорганізації, мотивації* – створення системи ціннісних орієнтацій, внутрішнього спонукання до забезпечення валеологічної компетентності; *життєвої та професійної перспективи*) і підходах (*гуманістичному* – цей підхід сприяє становленню і вдосконаленню цілісної особистості, яка самостійно формує власний досвід, прагне активно реалізувати свої можливості, здатна до усвідомленого та обґрунтованого вибору рішень у різних життєвих і навчальних ситуаціях; *міждисциплінарному* – проявляється в причинно-наслідкових зв'язках між різними дисциплінами не тільки валеологічного спрямування; *особистісному* – синтезує напрями педагогічної діяльності навколо її головної мети – особистості, передбачає вибір пріоритетів, освітніх шляхів, формування власного, особистісного досвіду; опору на відповідні особистісні якості; *діяльнісному* – передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток валеологічних вмінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з дисциплін валеологічного спрямування, успішну адаптацію студента в соціумі, професійну самореалізацію; *культурологічному* – цей підхід є методологічною основою валеологічної культури, передбачає розгляд

феномена культури як стрижневого в розумінні і поясненні людини, її свідомості щодо ставлення до навколишнього середовища і власного здоров'я; *синергетичному* – характеризує особистісний розвиток викладача й студента не тільки як поступовий, лінійний, безконфліктний процес, а і як процес, що супроводжується суперечностями, які зумовлюють трансформацію ціннісних орієнтацій, самопізнавальну і самовиховну активність; *компетентнісному* – передбачає усвідомлення своїх спонукань до діяльності, прагнень і ціннісних орієнтацій, мотивів, уявлень про свої соціально-професійні ролі; аналіз та оцінку своїх особистісних якостей, знань, умінь та навичок; регулювання на цій основі свого саморозвитку і власної діяльності, направленої на забезпечення здорового способу життя).

Використана література:

1. Борисенко Н. Ф. Современные принципы разработки моделей здорового образа жизни / Н. Ф. Борисенко, Т. М. Бородюк, Н. Н. Войтенко // Врачебное дело. – 2002. – № 2. – С. 115-119.
2. Валеология в системе наук о здоровье человека / Ю. К. Бахтин, Л. П. Макарова, В. П. Соломин и др. // Материалы Второй Всеросс. (с междунар. участием) науч.-практ. конф. [“Здоровье и образование. Педагогические проблемы валеологии”, (Санкт-Петербург, 25-27 март. 1997 г.). – С.Пб., 1997. – С. 19-21.
3. Давиденко Д. Н. Здоровье и образ жизни студентов: учеб. пособие / Д. Н. Давиденко, Ю. Н. Щедрин, В. А. Щеголев; под общ. ред. проф. Д. Н. Давиденко. – С.Пб.: СПбГУИТМО, 2005. – 124 с.
4. Нагавкина Л. С. Валеологические основы педагогической деятельности: учеб.-метод. пособие / Л. С. Нагавкина, Л. Г. Татарникова. – С.Пб.: КАРО, 2005. – 272 с.
5. Оздоровительное значение индивидуально-дифференцированного обучения / М. В. Антропова, Г. Г. Манке, Г. В. Бородкина та ін. // Школа здоровья. – 2006. – Т. 3, № 3. – С. 32-39.
6. Основные направления работы по формированию здорового образа жизни / Н. Ф. Борисенко, В. О. Мовчанюк, Л. Е. Меламент, Г. В. Рудь // Врачебное дело. – 2002. – № 5-6. – С. 181.

ШВЕЦ Н. А. Валеологическая образовательная среда как ведущая детерминанта обеспечения здорового образа жизни студентов в Российской Федерации.

В работе освещаются проблемы обеспечения здорового образа жизни студенческой молодежи. Анализируются основные факторы обеспечения здорового образа жизни в студенческом обществе. Рассматривается влияние валеологической образовательной среды на развитие здорового образа жизни студенческой молодежи в России.

Ключевые слова: *обеспечение здорового образа жизни, студенческая молодежь, общество, молодое поколение, образ жизни, валеологизация, образовательная среда.*

SHVEC N. A. Valeological educational environment as leading determinanta of providing a healthy way of life of students in Russian Federation.

The work deals with the problem of providing a healthy way of life of students' youth. The main factors which promote healthy living in a student society are analyzed. The impact of the valeological educational environment on the development of a healthy way of life of the students' youth in Russia is discussed.

Keywords: *promoting a healthy lifestyle, students, society, the young generation, lifestyle, valeology, educational environment.*